

הַיּוֹ מְסַפְּרִים

צרור סיפורים לחג הפסח

שטופרו אודות רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא-ראדזין

כפי שנכתבו ונעתקו מפי ספרים וסופרים

א. הגאון שפקד להחמיץ את כלי הפסח לכבוד האורח...

בהיות הגאון רבנו גרשון חנוך העניך בעל 'אורחות חיים' מראדזין אברך צעיר לימים, כבר עשתה ידו חיל ביוזמתו האדירה והגאונית ללקט את כל הגמרות מש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים על 'סדר טהרות' שלא נסדר עליו גמרא לא בבלי ולא ירושלמי, ולחבר את חיבורו הענק והמקיף 'סדרי טהרות'.

החיבור עצמו סודר בצורת גמרא בפנים, כשלצדו חונים שני פירושים מקיפים: 'פירוש הארוך' כדוגמת פירושי התוספות, מלוקט מן רבותינו הראשונים ומחידושי גדולי האחרונים ומחידושי הגאון המחבר, המגלה עמקות ובקיאות נפלאה בכל חלקי התורה, ו'פירוש הקצר' כדוגמת פירושי רש"י על הש"ס, כלול מפירושי רש"י שבכל מקום וכן מביאורי הראשונים ומן הפלפול העולה מן 'פירוש הארוך'.

חיבור זה, זכה להסכמות נלהבות ויוצאות דופן מגדולי גאוני הדור, ובראשם הגאון מלבוב רבי יוסף שאול נתנזון, בעל 'שואל ומשיב' ומראשי פוסקי הדור, שהעניק לגאון הצעיר הסכמה שבו הוא משווה את החיבור לחיבורו של הרמב"ם שעליו כתב רבנו הרב"ד 'כי מלאכה גדולה עשה בחיבורו בלקטו את כל פסקי הדינים היוצאים מש"ס בבלי וירושלמי ומדרשי הלכה'.

מספרים:

עשר שנים עמל רבנו, שהיה אז צעיר לימים ואברך צעיר, על מלאכה קשה זו, ובתומן ראה את הפרי שהוא מפואר ובשל. הועיד פעמיו לראשונה לקבץ הסכמות מגאוני הדור על החיבור הנועז והמופלא והראשון מסוגו.

לראשונה נסע הוא לארץ גליציה לעיר 'לבוב', אל גאון הדור בתקופה ההיא, הגאון רבי יוסף שאול נתנזון. הימים ימי סתיו, בחודש מרחשוון שנת תרל"ב, הגאון הצעיר מגיע לבית מדרשו של הרב, ומתיישב בפינת בית המדרש

הגדול, בעקבו אחרי השיעור שהשמיע גיסו של הרב, הגאון בעל 'מפרשי הים', הוא רבי מרדכי זאב סג"ל **אטינגא מלבוב**. ברתחת הלימוד הוקשתה קושיה, ורבי גרשון חנוך התערב בשאלה זו ותירצה בחריפות ובאופן נכון.

הרב נהנה מן חריפות ההמצאה, והסב פניו אליו. כשסיימו את הפלפול, הושיט את ידו לשלום, ושאל את רבי גרשון חנוך:

- כלום מר הינו 'חסיד' מפולין?

- אכן כן, השיב הגאון הצעיר.

תימהון נתלה בעיניו של רבי מרדכי זאב, וכולו מופתע הוא קורא בהנאה ובבדיחות:

- "הושיעה ה', פי גמר' חסיד!" - נוכחתי כעת לראות, כי אף 'חסיד' יודע היטב ללמוד 'גמרא'! [=קען אויך לערנען א שטיקל גמרא - "גמר" לשון נופל על לשון "גמרא"] חשבתי שרק לומדי 'המתנגדים' יודעים כזאת.."

בעת שנכנסו אחר כך אל הגאון מלמברג בעל 'שואל ומשיב', נכנס רבי גרשון חנוך בלוויית גיסו של בעל-הבית, הגאון רבי מרדכי זאב בעל 'מפרשי הים'. רבה של לבוב רבי יוסף שאול, היה עסוק באותה שעה בליבון קושיה חמורה. המתין גיסו רבי מרדכי רגעים אחדים, ואחר כך - בהפרו את הדממה - אמר:

- "הבאתי למר 'אורח'!"

התנצל רבי יוסף שאול, כי הקושיה גוזלת ממנו שעות, והרצה לפניו את הקושיה.

נענה רבי גרשון חנוך ואמר:

- "מר לבטח אינו חסיד ולא בן חסידים. אף על פי כן שמא ייפלא בעיניו, כי בעת הפרדי מאבי מורי הרבי מאיזביצא, עסקנו בהלכה זו, והוקשתה לנו אותה קושיה, וכך וכך תרצנו אותה.. ועמד והרצה לגאון כל אותו התירוץ.

התירוץ הדהים את רבי יוסף שאול, והוא קם ממקומו והזמינו לסעוד עמו. ובבקשו לכבד את האורח הדגול, פקד על בני ביתו להחמיץ לכבודו של האורח את כלי הפסח היקרים שבמזווה הפסח שבביתו...

שבוע ימים ישב רבי גרשון העניך בביתו של הגאון מלבוב, ואחר קיבל ממנו דברי הערכה נלהבים בזכות מפעלו התורני הגדול.

וכך אנו קוראים בהקדמה לספר הענקי 'סדרי טהרות' על מסכת כלים, לאחר הסכמתו הארוכה והמנומקת של הגאון מלבוב, תחת הכותרת "תשובת

אאמו"ר הרב הגאון הקדוש שליט"א, על קושיית הרב הגאון המפורסם האבד"ק לבוב" – כותב הרב המחבר:

"ראיתי להעתיק כאן תשובת כבוד אדוני אבי מורי ורבי הגאון הקדוש שליט"א על תשובת הגאון אבד"ק לבוב שליט"א – והולך ומרצה באורך דבריו בחריפות ובקיאות על כל העניין.

ב. 'שואב המים' של העיירה, ומחלוקת התנאים רבי יהודה ורבי מאיר, בנושא 'חמץ בערב פסח'...

מעשה בשני הגאונים רבי גרשון חנוך מראדזין, ורעו הגאון הנודע רבי יהושע מקוטנה, שנפגשו יחדיו ושיחתם נסבה בדברי תורה עמוקים ובפלפולים הלכתיים. הימים היו ימי 'מלחמת המצווה' שקידש רבנו הגדול הרבי מראדזין אודות חידוש מצוות לבישת 'תכלת בציצית', כאשר הרבי טען באוזני כל כי לאחר יגיעות רבות הצליח למצוא את החילזון שממנו הפיקו ישראל את התכלת לפתילי הציצית, ואף חיבר על כך ספרי הלכה מנומקים, מתובלים בחריפות ובבקיאות כיד ה' הטובה עליו, והייתה אז כל הגולה כמרקחה. היה אפוא רבי גרשון העניך מתאמץ לשדל את הגאון מקוטנה, שייכנס לעובי הקורה בדבר התכלת ויברר ההלכה לאשורה, שמא יסכים לדעתו בהלכה זו.

על זה ענה הגאון מקוטנה: "ומה אעשה, שה'עולם' לא קיבל את חידוש 'התכלת', ואיך אקבל זאת אנוכי...?!"

הסב הרבי מראדזין השיחה לנושא אחר, והמשיכו בשיח תלמידי חכמים של פלפול והלכה.

כאשר נפרד הרבי לשלום מאת ידידו הרב מקוטנה, הלך המארח הגאון רבי יהושע מקוטנה, וליווה את הרבי מראדזין אל מחוץ לבית מפני כבוד התורה.

עוד הם מדברים, והנה לקראתם פוסע שואב המים של העיירה, רבי חייקל, ועל שכמיו כדי מים מלאים. כיוון שראה את שני הרבנים החשובים מטיילים יחדיו, ברך את הרב מאיר דאתרא בברכת שלום, ואתו עמו את הרבי מראדזין אורחו. פתאום פונה הרבי מראדזין לחייקל, ושואלו:

– שמא תאמר לי, חייקל היקר, באיזה עניין נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בנידון חמץ בפסח, ובאיזה עניין הם משתווים אהדדי ואינם מחולקים ביניהם כלל"?...?

הביט 'חייקל' נכלם בפני הרבנים הנכבדים, בעלי בגדי האטלס הרבניים, שפניהם המאירות מביטות נכחו ברוך ובחמלה, השפיל עיניו ולא ענה דבר.

כאן קרא הרבי מראדזין בתרועת ניצחון מול רעו הרב מקוטנה, וכה אמר:

– "יראה נא הרב מקוטנה, מי צודק בוויכוח שבינינו!

"הן גמרא מפורשת היא זו, בפרק ראשון של מסכת פסחים [יא:], שם מבארת הגמרא כי: 'לכולי עלמא' היינו, 'כל העולם' יודע זאת בבירור, שחמץ בשעה ששית בערב פסח הינו אסור באכילה ובהנאה, ולא נחלקו כי אם בשעה חמישית – האם גם אז אסור החמץ, או שמא לא?

והנה כעת רואה אנוכי לפניי יהודי כ'ר' חייקל שואב המים, שאינו יודע על כל זאת מאומה...! וכי היכן הוא זה 'כל העולם' זה שבגמרא, היודע שחמץ בשעה ששית אסור?? אין זאת אלא, ש'כל העולם' אין הכוונה לסתם בריות שבשוק, אלא ל'עולם התורה' – תלמידי החכמים ורבנים היושבים על מדין, שהמה עוסקים בהלכה ויודעים את התורה! הכיצד אפוא יאמר הרב בפסקנות, כי 'העולם' לא קיבל את התכלת? וכי מי זה 'העולם'? אתם ואנחנו! אם-כן, הבה נא נשב ביחד ונברר ונלבן ההלכה!!

ג. מעשה בצדיק נסתר, שגילהו רבנו הגדול בעל 'אורחות

חיים' זי"ע מראדזין

מעשה שאירע אצל רבנו הגאון הקדוש אדמו"ר בעל "סדרי טהרות" ו"אורחות חיים" זצ"ל.

הדבר אירע בעת שעסק רבנו הגדול בהדפסת ספרו הגדול הראשון "סדרי טהרות" על מסכת כלים, ואז שהה רבנו פרק זמן מסוים בעיר הדפוס "יוזעפוף" שבפלך לובלין, מקום ששם הלך ונדפס הספר הגדול אשר יצא קום בכל הארץ וזכה להסכמתם ולהערצתם של גאוני וגדולי הדור עד כי נהפך כידוע לנכס צאן ברזל של עולם התורה והישיבות במקצוע חמור וקשה זה שבתורה.

באחד הלילות סמוך לאור הבוקר, כשסמך רבנו עצמו למנוחת לילה קצרה בחדר אכסנייתו, לפתע קלטה אוזנו של רבנו "קול קורא" ערב ונעים, המכריז בקול רך ומעורר לבבות במילים דלקמן:

"יידן, הייליקע יידן, וועקט זיך אויף לעבודת הבורא" !! (=יהודים

יקרים, עורו נא, התייצבו נא, קומו נא לעבודת הבורא!!)

כיוון ששמע רבנו 'קול-קורא' זה, שוב לא עלה עוד על יצועו, אלא תיכף ומיד נטל וטיהר ידיו ועסק במה שעסק.

אף 'לאחר מעשה' השאיר 'צליל' הקריאה את רישומו העמוק על רבנו, אשר נתברך כידוע בחוש חד להכרת טיבם של בני אדם, בנוסף כמובן לרגשי קדשו. [=לפי גרסה אחת, רבנו זצ"ל הבחין במהלך הקריאה, כי הדברים נאמרים על ידו כסדר ראשי תיבות של אותיות שם הקודש הוי"ה, בנוסח כזה: "יודען, הייליגע יודען, וואוילע יידען, הויבט זיך אויף לעבודת הבורא!!" וד"ל].

החל אפוא רבנו הגדול להתעניין אצל אחדים מן היהודים מבין תושבי העיר – מי הוא זה אותו יהודי, אשר קולו נשמע בהשכמת הבוקר באופן כה טהור וממיס לב שכזה?? אז נודע לו לרבנו, כי מדובר 'בסך הכול' ביהודי פשוט תם וישר דרך, המשרת כ"שמש" העיר, וזהו למעשה מילוי תפקידו.

מיד שלח רבנו לקרוא לו לאותו יהודי 'פשוט' למראה. הלה הגיע כמובן אל פני רבנו אשר נכנסים עמו בדברים, ומצא חן בעיני רבנו עד מאד. מאז הוסיף להתחקות על עקבותיו, ולא נתקרה דעתו של רבנו, עד שקבע שאותו יהודי פשוט למראה, הינו מן הסתם אחד מן "ל"ו צדיקים שבדור!" (=למ"ד ואו"ניק)!

מני אותו מעשה, נהג רבנו בעל "אורחות חיים" זצ"ל לשלוח בסתר מידי פרוס חג הפסח אל כתובתו של אותו יהודי שמש העיר סכום מעות ניכר עבור "קמחא דפסחא". כך התנהלו הדברים במשך שנים מספר.

שנה אחת אירע הדבר, שמחמת סיבה כלשהי נשכח מלב רבנו לשלוח עבור אותו יהודי מעות ה"קמחא דפסחא" הקבוע שלו. רק לאחר שעבר חג המצות, נפלה המחשבה בלב רבנו, כי השנה החסיר לגמרי מלשלוח אליו הסכום הקבוע שקצב עבורו במשך כל שנה לקראת חג הפסח, והדבר טרד את מנוחתו

רבנו לא נח ולא שקט מאותו מקרה, עד כי שלח במיוחד לעיר מושבו לברר בשלומו של אותו יהודי. רק לאחר זמן מסוים התקבלה והגיעה הידיעה המעציבה, כי אותו יהודי "צדיק נסתר" שגילה רבנו זצ"ל במהלך הדפסת הספר "סדרי טהרות", נסתלק לעולמו ושבק חיים לכל חי, בטרם ימי חג הפסח.

או אז גילה רבנו זצ"ל העניין עם אותו "צדיק הנסתר" באוזני אנשי שלומו, בהוסיפו, כי עתה מבין הוא למפרע כיצד ייתכן והתגלגל לידו שהעניין כולו יצא מלבו בטרם החג, שכן כידוע "גזירה על המת כי ישתכח מן הלב"!

– זכותו הגדולה של רבנו זי"ע, ושל כל הצדיקים הנסתרים והגלויים, יגנו עלינו ועל כל ישראל, אמן!

ד. "מעשה שהיה – בליל הסדר"...

סיפר החסיד רבי אלעזר ליפּש ז"ל, מילידי העיירה 'סוּוירש' שבפולין, סיפור ששמע מאביו רבי יוסף יהודה, שהיה מחסידי ראדזין בסוועריש, אודות מעשה שאירע בימי מרן "בית יעקב" זי"ע, בעת שהתגורר ב'איזביצא'.

וכך סיפר ר' אלעזר:

בעיירה קטנה לא הרחק מאיזביצא, שנודעה בשם 'איחאן', דר יהודי אחד מחשובי תושבי העיירה, אשר לקח חתן צעיר לבתו, אברך שנודע לשם ולתפארת. כל בני העיירה ידעו לספר גדולות ונפלאות, אודות גאונותו והתמדתו העצומה בתורה.

הדבר דלקמן אירע בליל הפסח, בעיצומו של 'ליל הסדר', כשביקש החתן הטרי לצאת מעט החוצה מן הבית לעבר המרחב הפתוח 'לשאוף אוויר' כלשונו. יצא האברך מן הבית, ודימו כי הנה תיכף ישוב, שהרי 'ליל הסדר' היום בישראל. אלא שכבר עברה כמחצית השעה, ועדיין לא חזר. התחילו בני הבית לדאוג לשלומו, וכי מה יכול לקרות אצל אברך צעיר בליל הסדר, בשעה שכולם מסובים ליד שולחן הסדר, והוא אינו חוזר?

מכיוון שהמתינו פרק זמן, ופעמי האברך טרם נראו באופק – החליטו ללכת ולחפשו.

בחוץ הם פגשו את ה'שומר' הגוי [=סְטְרוּז' בלעז], הם חקרו אותו, אולי ראה בחוץ אברך, שסימניו שהינו בעל זקן קטן שבקושי התחיל לצמוח, חבוש 'שטריימל' לראשו ועטוי בבגד לבן [=קיטל]?? מיד ענה להם, שאכן הבחין לפני זמן באברך כלשהו העונה לתיאורים, מסובב והולך בחוץ כמבקש אחר איזה דבר או מקום. הוא הראה להם הכיוון לשם צעד הצעיר, היה זה השביל שמוליך לכנסייה הנוצרית שבעיירה..

מכיוון שנוכח בכך, מיד התחיל החותן להקים קולות שבר ונהי, בשל גורלו המר, ליבו ניבא לו רעות אודות חתנו הטרי.. ברוב ייאושו ובמר ליבו, רץ במהרה לאחד מנכבדי העיירה, רבי ישעיה ליפּש שמו (סבו זקנו של המספר), לספר לו אודות מקרה הביש שאירע במשפחתו, ולשאול בעצתו, מה עושים?? רבי ישעיה זה היה מגדולי חסידי איזביצא [ואחר כך 'ראדזין'], ונמנה בין המקורבים אצל מרן בעל 'בית יעקב' זי"ע. ומאחר שהיה נגיד ובעל בעמיו, היה ברשותו עגלת צב וסוסים. לא השתהה והאיץ בסוסיו, והעגלה דהרה לדרכה בעצם ליל הסדר, כדי להציל נפש אחת מישראל מרדת שחת, חס וחלילה.

כיוון שהגיע רבי ישעיה עם כרכרתו לאיזביצא, ובעל הצרה עמו במחיצתו, כיוונו הם צעדיהם לאלתר לבית הרבי השוכן בפאתי העיירה. בשעה זו, אחז בעל 'בית יעקב' באמצע ניהול שולחן 'ליל הסדר' והיה שקוע בעיצומה של עבודת הקודש, יחד עם בני המשפחה וקהל חסידים ואנשי מעשה שהשתתפו בשולחן הטהור של הרבי. אכן עת צרה ליעקב ופיקוח נפש, נכנסו בסערה לבית, כשראו אותו החסידים שהכירוהו, נמסר לרבי מיד כי החסיד 'רבי ישעיה איחאנער' נמצא כאן, והגיע בעניין דחוף ביותר שאינו סובל דיחוי. מיד הבחינו החסידים בפני הרבי, שחוורו כסיד.

כשנכנסו לחדר, הלך ר' ישעיה ותפס את מקומו כחסיד בין החסידים בתוך קהל המשתתפים ב'סדר' של הרבי, ואילו היהודי השבור ניגש אל מול פני הרבי ותיכף הרים קולו בבכי גדול, עד שנעתקו המילים מפיו. אך זמן מה עד שעלה בידי הסובבים להרגיעו ולהביאו למצב שיוכל לדבר ולתנות צרתו בפני הרבי.

גולל היהודי צרתו בפני הרבי, ואת כל הקורות עם חתנו הצעיר במהלך 'ליל הסדר' והשוד ושבר שנפל בחלקו וגעה בבכייה, ויחד עמו הזילו רבים מן הנוכחים דמעה.

כאן הרבי זורק שאלה: "האם יש מי מבין המסובים כאן, שברשותו סוס עם עגלה, אשר מוכן לצאת לדרך לשליחות מיוחדת שתוטל עליו"?.. אחד המסובים 'בעל עגלה' במקצועו נענה, כי מוכן הוא בפקודת הרבי לצאת לדרך.

שוב שאל הרבי: "האם יש שני אברכים גיבורי כוח, שיהיו מוכנים לקבל על עצמם 'משימה קשה' במקצת. מיד קמו שני אברכים שהציגו עצמם כמי שמוכנים לכל אשר יצווה הרבי.

הרבי ציווה להם שיצאו לדרך תיכף ומיד, וייסעו לכיוון אותה עיירה, ויגיעו לשם עם עלות השחר. מחוץ ל'כנסייה' יפגשו שם את האברך הנעדר, לבוש בשטריימל ו'קיטל' של חג. אל ידברו עמו ולא יחליפו אתו מלה אחת, אלא מיד יתפשו בו ויניחו אותו בעגלה שלהם, ויפתחו תיכף בנסיעה. עם התחלת הנסיעה, ייקחו חבל חזק וילפתו בו את ידיו ורגליו עד שלא יוכל לזוז.

הללו מיהרו לצאת לדרך לפי פקודת הקודש, ופעלו כפי שהצטוו. ואכן, בהגיעם לעיירה 'איחאן' העיר השחר, והם פגשו את האברך שנראה משוטט ליד בית הטומאה, ועשו בדיוק כאשר הצטוו מפי הרבי. האברך הוטל לאלתר והוטח על רצפת העגלה, ומיד נכבל בידי וברגליו. התברר אכן, כי אם לא היו קושרים אותו באזיקים, בלתי אפשרי היה הדבר להחזיק אותו במשך כל הזמן,

היות שהשתולל משך כל העת וניסה להניף ידיו ורגליו בכוחות לא לו, מכוח איזה כישוף של טומאה שפעל עליו כומר העיירה, שהתקנא בחותנו היהודי שנחל כה כבוד וגדולה בשל עטרת המשפחה בדמות אותו אברך חתנו העילוי ששמו הלך לפניו ככלי יקר, אי לכך שטם אותו בכל ליבו ושאף להעיב על אושרו ולהגות את חתנו פארו מהמסילה. פעל אפוא בכוחותיו הטמאים ובקסמיו, כדי להסיט את האברך ממסלולו כדי שיוכל לצודו למלתעותיו ולאחוז את הטרף בידו, עשה והצליח לדאבון הלב, והביאו לבית יראתו הטמאה לכנסייה שבעיירה. כעת הייתה נטושה המערכה בכל עוזה על נפשו.

כשהגיעו יושבי העגלה החסידית לעיירה איזביצה, אחוז לא זמן רב אחר תום ה"סדר", האנשים התפזרו איש לבתיהם ולאכסנייתם, ורק הרבי בעל 'בית יעקב' ישב בבית המדרש שלו לבדו, כשהוא ממתין לחזרת שליחיו ממבצע הקודש.

כשהוכנס האברך לבית הרבי, התעורר לפתע כמו מתוך שינה עמוקה, ושאל היכן הוא נמצא, ולא זכר כלום מכל מה שעבר עליו. מיד ציווה הרבי שיימצא אברך מבין החסידים, שהוא תלמיד חכם וירא שמים, וגם בעל כוח, שילמד עם האברך שנה במשך שנה תמימה, וידאג לא לעזבו מבלי השגחה כלל, משך כל שעות היממה.

אותו אברך שלמד עמו סיפר לימים, כי באמצע השנה היו פעמים רבות שהלה ביקש לברוח, והיו מוכרחים להחזיק בו בכוח שלא יוכל לברוח.

ביום שנמלה השנה לאירוע ליל הסדר, בליל הסדר שלשנה האחרת, התיישרה עליו דעתו כאלו לא קרה מאומה. כל ימיו לא ידע כלום ממה שעבר עליו ולא סיפרו לו.

המספר, רבי אלעזר ליפשו, סיים סיפורו באמרו, שפעם אחת בהיותו כנער צעיר בעיר חלם יחד עם אביו, הראה לו אביו על זקן ישיש שהיה שם, ולחש באזנו שזהו אותו 'אברך' שעמו אירע המאורע הנזכר, ואז סיפר לו את המאורע כולו, כפי שסופר כאן.

" כ י מ י צ א ת כ מ מ א ר ן מ צ ר י מ

א ר א נ ו נ פ ל א ו ת " !!!

ל ש נ ה ה ב א ה - ב י ר ו ש ל י מ ה ב נ ו י ה !!!